

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ

Г-Н YVES BOT

представено на 24 април 2007 година¹

I — Въведение

1. Настоящото преюдициално запитване представлява продължение на преюдициалното запитване, във връзка с което е постановено Решение от 13 януари 2004 г. по дело Kühne & Heitz². В този смисъл Finanzgericht Hamburg (Германия) иска от Съда да уточни съдържанието и обхвата на това решение.

2. Той иска да разбере най-напред дали преразглеждането и поправянето на окончателно административно решение, предназначени да отчетат възприетото междуременно от Съда тълкуване на разпоредба от общностното право, предполагат жалбоподателят да се е позовал на общностното право при обжалването пред националния съд.

3. След това препращащата юрисдикция иска от Съда да установи дали възможността да се иска преразглеждане и поправянето на окончателно административно

решение, което противоречи на общностното право, е ограничена във времето.

4. След като направя преглед на актуалната практика на Съда относно проблематиката на преразглеждането на административните и съдебни решения, които са придобили окончателен характер и се оказват в противоречие с общностното право съгласно по-късно тълкуване на това право от Съда, ще разгледам последователно тези два въпроса.

5. На първо място, ще предложа на Съда да отговори на препращащата юрисдикция, че за да бъде изпълнено, условието, изведено в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, което изисква решението на действаща като последна инстанция национална юрисдикция от гледна точка на по-късна практика на Съда да е основано на неправилно тълкуване на общностното право, възприето, без Съдът да е бил сезиран с преюдициално запитване при условията по член 234, трета алинея ЕО, не предполага жалбоподателят по главното производство да се е позовал на общностното право в рамките на обжалването на оспорваното административно решение по съдебен ред съгласно вътрешното право.

¹ — Език на оригиналния текст: френски.

² — С-453/00, Recueil, стр. I-837.

6. На второ място, ще предложи на Съда да установи, че в приложение на принципа на правната сигурност общностното право допуска да бъде ограничена във времето възможността да се поиска преразглеждането и оттеглянето на административно решение, придобило окончателен характер след изчерпване на вътрешноправните способности за защита и оказване, което е в противоречие с общностното право съгласно по-късно тълкуване на това право от Съда, без действалата като последна инстанция национална юрисдикция да е сезирала Съда с преюдициално запитване. Държавите-членки следва в съответствие с общностните принципи на равностойност и ефективност да определят срока, в който трябва да се представи такова искане.

II — Правна уредба

A — *Общностното право*

1. Член 10 ЕО

7. Съгласно член 10 ЕО:

„Държавите-членки предприемат всички подходящи мерки, общи или специални, за да осигурят изпълнението на

задълженията, произтичащи от настоящия договор или от актове на институциите на Общността. Те съдействат за постигането на задачите на Общността.

Те се въздържат от всякакви мерки, които биха могли да застрашат постигането на целите на настоящия договор.“

8. В Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, което по-нататък в хода на изложението ще анализирам по-подробно, Съдът приема, че „[п]ринципът на сътрудничеството, произтичащ от член 10 ЕО, задължава административния орган, сезиран с искане в този смисъл, да преразгледа окончателното административно решение, за да вземе предвид тълкуването на съответната разпоредба, възприето междуременно от Съда, когато

— според националното право, органът има правото да постанови друго решение,

— решението е станало окончателно след решение на национална юрисдикция, действаща като последна инстанция,

— от гледна точка на последваща практика на Съда това решение е основано

на неправилно тълкуване на общностното право, възприето, без Съдът да е бил сезиран с преюдициално запитване при условията предвидени в член 234, трета алинея ЕО и

състояние митническата територия на Общността, най-късно в срок от шестдесет дни, считано от датата на приемане на декларацията.“ [неофициален превод]

— заинтересуваното лице е сезирало административния орган незабавно след като е узнало за тази съдебна практика“.

10. Член 5, параграф 1 от този регламент гласи:

2. Относителите разпоредби от Регламент (ЕИО) № 3665/87

9. Текстът на член 4, параграф 1 от Регламент (ЕИО) № 3665/87 на Комисията от 27 ноември 1987 година за определяне на подробни общи правила за прилагане на режима на възстановяванията при износ на земеделски продукти³ гласи следното:

„Изплащането на възстановяването, диференцирано или недиференцирано, зависи освен от условието продуктът да е напуснал митническата територия на Общността, от условието продуктът, освен ако е погинал по време на превоза при форсмажорни обстоятелства, да е внесен в трета страна или, според случая, в определена трета страна в срок от дванадесет месеца от приемането на декларацията за износ:

„Без да се засяга прилагането на членове 5 и 16, изплащането на възстановяването зависи от представянето на доказателства, че продуктите, за които е приета декларация за износ, са напуснали в същото

a) при наличие на сериозно съмнение относно истинското местоназначение на продукта

3 — ОВ L 351, стр. 1. Този регламент е отменен и заменен от Регламент (ЕО) № 800/1999 на Комисията от 15 април 1999 година за установяване на общи подробни правила за прилагане на режима на възстановяванията при износ на земеделски продукти (ОВ L 102, стр. 11; Специално издание на български език, 2007 г., глава 3, том 27, стр. 187).

[...]“ . [неофициален превод]

11. Съдържанието на последната посочена разпоредба е аналогично с това на предхождания я член 10, параграф 1 от Регламент (ЕИО) № 2730/79 на Комисията от 29 ноември 1979 година за установяване на общи подробни правила за прилагане на режима на възстановяването при износ на земеделски продукти⁴, който Съдът е имал повод да тълкува.

12. В този смисъл в Решение от 14 декември 2000 г. по дело Emsland-Stärke⁵ Съдът е приел, че условията, посочени в член 10, параграф 1 от Регламент № 2730/79, могат да бъдат наложени само *преди* предоставянето на възстановяването при износ. Според Съда това личи достатъчно ясно от текста на тази разпоредба, по силата на който плащането „зависи [...] от условието продуктът да е [...] внесен в трета страна“, както и от девето съображение от този регламент, което е формулирано по същия начин⁶.

Б — Националното право

13. В германското право § 48, алинея 1, първо изречение от Закона за административното производство

(Verwaltungsverfahrensgesetz, наричан по-нататък „VwVfG“) от 25 март 1976 г.⁷ предвижда, че дори когато вече не може да бъде обжалван, един незаконосъобразен административен акт може да бъде оттеглен изцяло или отчасти с действие занапред или с обратно действие.

14. Според германската съдебна практика административният орган разполага по принцип с дискреционното правомощие да оттегли незаконосъобразен административен акт, който е станал окончателен. По силата на тази съдебна практика § 48, алинея 1, първо изречение от VwVfG дава право за оттеглянето на такъв акт само в изключителния случай, когато запазването му би било „просто нетърпимо“ от гледна точка на понятията за обществен ред, добросъвестност, справедливост, равно третиране или явна незаконосъобразност.

15. Освен това § 51 от VwVfG се отнася до възобновяването на производства, приключили с административен акт, който е станал необжалваем. § 51, алинея 1 от VwVfG предвижда, че по искане на заинтересуваното лице съответният орган трябва да се произнесе по отмяната или изменението на един окончателен административен акт,

— ако след неговото приемане фактическата или правна обстановка, на която се основава актът, се е променила в полза на заинтересуваното лице,

4 — ОВ L 317, стр. 1. Регламентът е изменен с Регламент (ЕИО) № 568/85 на Комисията от 4 март 1985 г. (ОВ L 65, стр. 5, наричан по-нататък „Регламент № 2730/79“).

5 — C-110/99, Recueil, стр. I-11569.

6 — Точка 48. По аналогия същото се отнася и за четвъртото съображение от Регламент № 3665/87, който следва да се съпостави с член 5, параграф 1 от същия този регламент.

7 — BGBl. 1976 I, стр. 1253.

— ако съществуват нови доказателства, които биха могли да доведат до по-благоприятно решение за заинтересуваното лице, и

18. Поради това с решение от 10 август 1995 г. Hauptzollamt изисква от Kempfer връщане на възстановяването при износ, което му е изплатено, на стойност 360 022,62 DEM.

— ако съществуват основания за възобновяване на производството съгласно § 580 от Гражданскопроцесуалния кодекс (Zivilprozessordnung).

19. С решение от 16 юни 1999 г. Finanzgericht Hamburg отхвърля жалбата, подадена от жалбоподателя срещу това административно решение, по съображения че той не представя доказателства за вноса на животните в трета страна съгласно разпоредбата на член 5, параграф 1, буква а) от Регламент № 3665/87.

III — Обстоятелствата и производството по главния спор

16. През периода между 1990 и 1992 г. Willy Kempfer KG (наричано по-нататък „Kempfer“ или „жалбоподателят“) изнася говеда към различни арабски страни и към бивша Югославия. На това основание той иска и получава възстановяване при износ от Hauptzollamt Hamburg-Jonas (наричано по-нататък „Hauptzollamt“).

20. Въззивната жалба, подадена срещу това съдебно решение от Kempfer, е отхвърлена с определение на Bundesfinanzhof от 11 май 2000 г.

17. По повод на едно разследване Betriebsprüfungsstelle Zoll (служба за контрол на митниците) на Oberfinanzdirektion (Регионална дирекция на финансите) на Freiburg установява, че някои животни са били мъртви или са били заклани по спешност по време на превоза или на карантината в държавите по местоназначението.

21. На 14 декември 2000 г. Съдът постановява Решение по дело Emsland-Stärke, посочено по-горе, в което, нека да напомня, по-специално приема, че условието за изплащане на диференцирано или недиференцирано възстановяване, според което продуктът, освен ако е погинал по време на превоза при форсмажорни обстоятелства, трябва да е внесен в трета страна или според случая в определена трета страна, може да се наложи само преди предоставянето на това възстановяване.

22. В Решение от 21 март 2002 г. Bundesfinanzhof прилага така очертаното от Съда тълкуване, като упоменава Решение по дело Emsland-Stärke, посочено по-горе.

23. С писмо от 16 септември 2002 г. Kempfer иска от Hauptzollamt възобновяване на производството и оттегляне на административното решение за връщане на възстановяването при износ. В подкрепа на това искане Kempfer изтъква, че междуременно правното положение се е променило. В това отношение то посочва решението, постановено от Bundesfinanzhof на 21 март 2002 г., като твърди, че е узнало за него на 1 юли 2002 г. с факс, изпратен му от дружеството SAB.

24. С решение от 5 ноември 2002 г. Hauptzollamt отхвърля посоченото искане, като подчертава, че промяната в съдебната практика не означава изменение на правото, което единствено може да обоснове възобновяване на производството в съответствие с § 51, алинея 1, точка 1 от VwVfG. С решение от 25 март 2003 г. е отхвърлена и административната жалба на жалбоподателя срещу това решение.

25. След това на 26 април 2004 г. Kempfer сезира Finanzgericht Hamburg, като поддържа именно, че в случая са изпълнени условията за преразглеждане на окончателно административно решение,

изложени от Съда в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, и следователно административното решение за връщане на възстановяването при износ от 10 август 1995 г. трябва да бъде отменено.

IV — Преюдициалното запитване

26. В акта за препращане Finanzgericht Hamburg най-напред установява, че страните споделят гледната точка, че в светлината на Решение по дело Emsland-Stärke, посочено по-горе, административното решение за връщане от 10 август 1995 г. трябва да се счита за незаконосъобразно. В същото време липсва съгласие по въпроса дали, за да се отчете тълкуването, прието от Съда в това решение, Hauptzollamt е длъжна да преразгледа административното решение, което е придобило окончателен характер преди постановяването на посоченото решение на Съда.

27. От гледна точка на четирите условия, изброени от Съда в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе⁸, препращащата юрисдикция счита, че първите две са изпълнени. Действително по силата на

8 — Тук препращащата юрисдикция има предвид само четирите тирета от диспозитива на това решение, а не онова, което би могло да се счита за първото условие, а именно административният орган да е бил сезиран с искане за преразглеждане.

§ 48, алинея 1, първо изречение от VwVfG Hauptzollamt разполага с правомощието да оттегли решението за връщане. Освен това същото решение е станало окончателно вследствие на съдебно решение, постановено от действаща като последна инстанция национална юрисдикция⁹.

28. Препращащата юрисдикция обаче поставя въпроса дали е изпълнено третото условие, съдържащо се в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе. По силата на това условие съдебното решение, постановено от действаща като последна инстанция национална юрисдикция, от гледна точка на по-късна практика на Съда трябва да е основано на неправилно тълкуване на общностното право, възприето, без Съдът да е бил сезиран с преюдициално запитване при условията по член 234, трета алинея ЕО.

29. Според Finanzgericht Hamburg, ако посоченото условие трябва да се тълкува в смисъл, че жалбоподателят трябва да е обжалвал по съдебен ред административния акт, като се е позовал на общностното право, а националният съд трябва да е отхвърлил жалбата му, без да сезира Съда с преюдициално запитване, жалбата на жалбоподателя би следвало да се отхвърли. Всъщност нито пред Finanzgericht, нито пред Bundesfinanzhof жалбоподателят не се е позовал на неправилно тълкуване на общностното право, т.е. на член 5, параграф 1 от Регламент № 3665/87.

30. Препращащата юрисдикция все пак преценява, че от Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, може да изведе, че по това дело жалбоподателят също не е поискал да се отправи преюдициален въпрос до Съда. Освен това тя счита, че ако националните юрисдикции не са признали значението на въпрос, свързан с тълкуването на общностното право, това не би трябвало да бъде в тежест на увредения частноправен субект.

31. Допълнително препращащата юрисдикция задава въпрос относно обхвата на четвъртото условие, определено от Съда в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, а именно заинтересуваното лице да е сезирало административния орган незабавно след като е узнало за тази съдебна практика.

32. В това отношение Finanzgericht Hamburg разяснява следната особеност на главния спор: Kempfer е поискало от Hauptzollamt оттегляне на решението за връщане от 10 август 1995 г. с писмо от 16 септември 2002 г., или 19 месеца след Решение по дело Emsland-Stärke, посочено по-горе, постановено от Съда на 14 декември 2000 г.

⁹ — Според препращащата юрисдикция предвид особеностите на националните процесуални правила няма значение обстоятелството, че Bundesfinanzhof се е произнесъл не с решение, а с определение. Формата на съдебния акт била без значение, стига жалбоподателят да е изчерпал всички правни средства за защита, с които разполага съгласно националното право.

33. След това той изказва мнението, че искането за преразглеждане на окончателно административно решение би трябвало да бъде свързано с действителното узнаване на практиката на Съда от заинтересуваното лице. Той посочва също, че що се отнася до наречieto „незабавно“, използвано от Съда в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, в германското право това понятие се отнася до преценката на причинно-следствен елемент¹⁰. При това положение Finanzgericht Hamburg е склонен да разбира това понятие в смисъл на „без забавяне“ или „без виновно забавяне“. От тази гледна точка според него би следвало да се счита, че искане за преразглеждане, внесено три месеца след узнаването за възприето от Съда тълкуване, отговаря на четвъртото условие, очертано от последния в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе.

34. Същевременно в по-общ план преpraщатата юрисдикция задава въпроса дали възможността за поправка на административно решение в сила, нарушаващо общностното право, е ограничена във времето по съображения за правна сигурност или, обратно, не е ограничена във времето.

35. Доколкото администрацията трябва да приложи тълкуването на разпоредба от общностното право, възприето от Съда в решение, постановено по преюдициален въпрос, спрямо правоотношения,

възникнали преди това негово решение, преpraщатата юрисдикция не вижда защо въз основа на Решение по дело Emsland-Stärke, посочено по-горе, възможността да се поиска оттегляне на административно решение с окончателен характер, което освен това нарушава общностното право, трябва по изключение да бъде ограничена във времето.

36. Ето защо тя решава да спре производството в очакване на отговор от Съда на следните два преюдициални въпроса:

„1) Преразглеждането и поправянето на окончателно решение на администрацията, целящи да бъде взето предвид тълкуването на приложима в случая общностна разпоредба, прието между-временно от Съда на Европейските общности, предполага ли заинтересуваното лице да е обжалвало това административно решение по съдебен ред, позовавайки се на общностното право?

2) Освен от условията, определени в Решение по дело [Kühne & Heitz], ограничена ли е и във времето поради императивни съображения от общностноправен характер възможността да се иска преразглеждането и поправянето на окончателно административно решение, което противоречи на общностното право?“

10 — Немският термин е „unmittelbar“, което означава „непосредствено“.

V — Анализ

A — Предварителни бележки относно актуалните насоки в съдебната практика

37. Преди да предложи своя анализ на двата преюдициални въпроса, ми се струва необходимо да направя равностойна на актуалната практика на Съда, свързана с проблематиката на преразглеждането на административните и съдебни решения, придобили окончателен характер, които се оказват в противоречие с общностното право, както се тълкува впоследствие от Съда. По този начин ще установя различните хипотези, отнесени до Съда, по какъв начин той ги разглежда и особените характеристики на положението, очертано в Решение по дело *Kühne & Heitz*, посочено по-горе.

38. Още в началото установявам, че отвъд нюансите между различните хипотези на преразглеждане на окончателните национални решения водещата нишка в тази съдебна практика е значението, което Съдът желае да отдаде на принципа на правната сигурност.

39. Отдавна приет от Съда като общ принцип на правото на Общността¹¹,

принципът на правната сигурност разкрива двойствената си природа, доколкото цели да гарантира както качеството и целостта на нормата, така и стабилността на правните положения¹².

40. Именно това изискване за стабилност на правните положения е основната грижа на Съда, изразена от него в няколко от неотдавнашните му решения.

41. Доколкото допринася за тази повеля за стабилност на правните положения, принципът на силата на пресъдено нещо е предмет на особена бдителност от страна на Съда.

42. В този смисъл в Решение от 30 септември 2003 г. по дело *Köbler*¹³, в отговор на доводите на някои правителства, позоваващи се на принципа на силата на окончателно пресъдено нещо в подкрепа на позицията, че принципът на отговорността на държавата за вредите, причинени на частноправни субекти от нарушения на общностното право, не може да се прилага към решенията на национална юрисдикция, действаща като последна инстанция, Съдът твърдо отстоява значението на принципа на

11 — Вж. Решение от 22 март 1961 г. по дело *Spinat*/Висш орган (42/59 и 49/59, Recueil, стр. 99) и Решение от 6 април 1962 г. по дело *De Geus* (13/61, Recueil, стр. 89).

12 — Mehdi, R., *Variations sur le principe de sécurité juridique*, Liber Amicorum Jean Raux, Apogée, Rennes, 2006, p. 177, 178.

13 — C-224/01, Recueil, стр. I-10239.

окончателно пресъдено нещо. Той приема, че „за да се гарантира стабилността на правото и на правоотношенията, както и доброто правораздаване, е необходимо съдебните решения, които са станали окончателни след изчерпване на наличните способности за защита или след изтичане на предвидените за тази защита срокове, да не могат повече да бъдат оспорени“¹⁴. Той добавя, че „признаването на принципа на отговорността на държавата за решение на юрисдикция, действваща като последна инстанция, само по себе си не води до оспорването на силата на окончателно пресъдено нещо на такова решение, [доколкото] производството, насочено към ангажиране на отговорността на държавата, няма същия предмет и не включва по необходимост същите страни като производството, по което е постановено решението, придобило сила на окончателно пресъдено нещо“¹⁵, и тъй като при всички положения то не включва преразглеждането на съдебното решение, което е причинило увреждането.

43. В Решение от 16 март 2006 г. по дело *Karferer*¹⁶ Съдът отново поставя акцент върху изискването за стабилност на съдебните решения, станали окончателни, и върху значението, което за целта придобива както в общността, така и в националния правен ред, принципът на силата на пресъдено нещо¹⁷. От него, като се позовава и на Решение от 1 юни 1999 г. по

дело *Eco Swiss*¹⁸, той извежда принципа, по силата на който „общностното право не изисква от националната юрисдикция да не прилага вътрешните процесуално-правни норми, предоставящи на дадено решение сила на пресъдено нещо, дори ако това би позволило с въпросното решение да се отстрани нарушение на общностното право“¹⁹.

44. В рамките на тези насоки в съдебната практика и съответно в случая по отношение на окончателните административни решения Решение по дело *Kühne & Heitz*, посочено по-горе, позволява на Съда да изложи начина, по който възнамерява да съвмести изискванията, произтичащи от принципа на предимството на общностното право, както и от обратното действие на преюдициалните си решения, с изискванията, породени от принципа на правната сигурност във връзка с принципа на силата на окончателно пресъдено нещо.

45. Проблемът по-специално по това дело е да се установи дали задължението на национален орган да прилага общностно-правна норма, както се тълкува от Съда, дори към правоотношения, възникнали преди постановяване на решението на Съда по искането за тълкуване, може да се наложи независимо от окончателния характер на административното решение,

18 — C-126/97, Recueil, стр. I-3055, точки 46 и 47.

19 — Решение по дело *Karferer*, посочено по-горе (точка 21). Обхватът, който следва да се даде на принципа на силата на пресъдено нещо, е в основата и на дело *Lucchini Siderurgica* (Решение от 18 юли 2007 г. по дело C-119/05, Сборник, стр. I-6199), по което генералният адвокат Geelhoed представя заключение на 14 септември 2006 г.

14 — Точка 38.

15 — Точка 39.

16 — C-234/04, Recueil, стр. I-2585.

17 — Точка 20.

придобит преди да е поискано преразглеждането му, за да се вземе предвид това решение на Съда.

46. Като напомня, че правната сигурност е сред общите принципи на общностното право и окончателният характер на административно решение, придобит с изтичането на разумни срокове за обжалване или с изчерпване на способите за защита, допринася за тази сигурност, въз основа на това Съдът прави извода, че „общностното право не изисква административният орган да е поначало длъжен да оттегли едно окончателно административно решение“²⁰.

47. При това положение е даден тон за подхода, застъпван от Съда: предвид изискванията на принципа на правната сигурност правилото е, че по силата на общностното право националният орган не е длъжен да оттегли едно окончателно административно решение. Той ще бъде задължен да преразгледа и евентуално да оттегли такова административно решение само по изключение, при обстоятелства, които Съдът е опитал да очертае изчерпателно.

48. В това отношение той се опира до голяма степен на контекста по делото, с което е сезиран. Така Съдът изброява четири „обстоятелства“, които

характеризират делото по главното производство и които взети заедно, през призмата на член 10 ЕО пораждат задължение за преразглеждане, което се носи от административния орган, сезиран с искане за това. Следва да се напомни на кои обстоятелства се спира Съдът както в мотивите, така и в диспозитива на своето решение:

- националното право да предоставя на административния орган правомощието да оттегли окончателното административно решение,
- това решение да е станало окончателно след съдебно решение на действащата като последна инстанция национална юрисдикция,
- от гледна точка на по-късна практика на Съда посоченото съдебно решение да е основано на неправилно тълкуване на общностното право, възприето, без Съдът да е бил сезиран с преюдициално запитване при условията по член 234, трета алинея ЕО, и
- заинтересуваното лице да е сезирало административния орган незабавно след като е узнало за тази съдебна практика.

20 — Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе (точка 24).

49. Според Съда „[п]ри такива обстоятелства, в приложение на произтичащия от член 10 ЕО принцип на сътрудничеството съответният административен орган е длъжен да преразгледа [окончателното административно решение], за да вземе предвид междуременно възприетото от Съда тълкуване на съответната разпоредба на общностното право. [Освен това посоченият] орган ще трябва в зависимост от резултатите от това преразглеждане да определи доколко, без да уврежда интересите на трети лица, е длъжен да оттегли преразглежданото решение“²¹.

50. Така очертаното от Съда разрешение в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, предизвиква определени въпроси.

51. В този смисъл направеното от Съда разграничение между преразглеждането и оттеглянето на окончателното административно решение насочва разрешението, произлизащо от това решение, да се разбира в смисъл, че посоченото в него задължение се отнася само до преразглеждането на това решение и че компетентният административен орган е задължен изцяло да зачита процесуалните правила, които уреждат оттеглянето на такова решение в националното му право. Съгласно този прочит на Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, по силата на член 10 ЕО компетентният административен орган, разбира се, би бил длъжен да преразгледа окончателно административно решение, но дори от това преразглеждане да е видно, че решението е в противоречие с тълкуването на

общностното право, впоследствие очертано от Съда, и макар да са налице останалите обстоятелства, упоменати в това съдебно решение, той би могъл да откаже да оттегли посоченото административно решение, ако в това отношение неговото национално право му предоставя право на преценка.

52. Според мен подобно тълкуване на Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, не трябва да се възприема. В това отношение споделям изразеното от Комисията на Европейските общности мнение, че това решение на Съда трябва да се тълкува в смисъл, че когато вътрешното право му разрешава да оттегли окончателно административно решение и при обстоятелствата, точно описани в посоченото съдебно решение, по силата на член 10 ЕО компетентният административен орган е длъжен да го оттегли, ако от преразглеждането на такова решение се окаже, че то е станало несъвместимо с тълкуването на общностното право, направено междуременно от Съда²².

53. Всъщност съм на мнение, че като формулира по този начин точка 27 от своето решение, Съдът е искал да уточни, че макар по силата на член 10 ЕО и при упоменатите обстоятелства преразглеждането да става задължително за компетентния административен орган, оттеглянето на оспореното окончателно административно решение все пак

21 — Вж. бележка под линия 20 (точка 27).

22 — Вж. становището на Комисията, точка 40.

не става автоматично, тъй като зависи именно от резултата, до който ще доведе преразглеждането.

54. Разбирам установения от Съда нюанс между преразглеждането и оттеглянето на такова решение в контекста на Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе. Всъщност в приложение на това съдебно решение при преразглеждането на административното решение, изискващо връщане на изплатеното възстановяване при износ, компетентният административен орган трябва да определи дали за всяка изнесена стока, в случая разфасовки от домашни птици, съществува право на възстановяване при износ и ако това е така, до какъв размер. Следователно преразглеждането се състои конкретно в това към фактите по случая да се приложи тълкуването, дадено от Съда в Решение от 5 октомври 1994 г. по дело Voogd Vleesimport en -export²³, а именно че „[б]утче, към което остава прикрепена част от гърба, трябва [...] да се определи като бутче по смисъла на подпозиция 02.02 Б II Д) 3 от предишната номенклатура и на подпозиция 0207 41 51 000 от новата номенклатура, ако посочената част от гърба не е достатъчно голяма, за да представлява основната характеристика на продукта“²⁴, и от него да се изведат последиците за всички изнасяни стоки.

55. По мое мнение при такова положение член 10 ЕО налага на административния

орган да оттегли административното си решение, доколкото това е необходимо за отчитане на резултатите от преразглеждането. Според мен Съдът е вложил този смисъл, като е уточнил в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, целта на задължението за преразглеждане, а именно „да се вземе предвид възприетото междувременното от Съда тълкуване на съответната разпоредаба [на общностното право]“²⁵.

56. Подходът, който Съдът избира в това решение, състоящ се в тълкуването на член 10 ЕО в тясна връзка с обстоятелствата по главното производство, освен това поражда въпроси относно обхвата на това решение. Възможно е някои да се запитат дали става въпрос за принципно решение или пък за решение по конкретен случай, както може да се очаква предвид изричното и многократно позоваване на обстоятелствата по главното производство.

57. Последващата практика на Съда до известна степен позволява някои от тези въпроси да отпаднат. В действителност, като се позовава неколкократно на Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, и издига изброените в него „обстоятелства“ в ранг на „условия“, Съдът изглежда иска да впише това решение като отправна точка в своята

23 — С-151/93, Recueil, стр. I-4915.

24 — Точка 20.

25 — Точки 27 и 28.

практика, отделима от фактическите условия и националното право, свързани със случая, по който то е постановено.

58. В този смисъл в Решение по дело Karferer, посочено по-горе, Съдът говори за „условие[то]“, по силата на което съответният орган трябва да разполага с правомощието да оттегли окончателното решение²⁶. Освен това в Решение от 19 септември 2006 г. по дело i-21 Germany и Arcor²⁷ Съдът посочва, че от точка 28 от Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, следва, че „административният орган, отговорен за приемането на административно решение, в приложение на произтичащия от член 10 ЕО принцип на сътрудничеството е длъжен да преразгледа това решение и евентуално да го оттегли, ако са изпълнени четири условия“²⁸.

59. Това не променя факта, че Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, изглежда основно предназначено да уреди конкретен казус, а именно във връзка с искане за преразглеждане на административно решение, придобило окончателен характер след изчерпване на вътрешноправните способности за защита и оказващо се в противоречие с общностното право съгласно по-късно тълкуване на това право от Съда, без действалата като последна инстанция национална

юрисдикция да е сезирала Съда с преюдициално запитване, обратно на предвиденото в член 234, трета алинея ЕО²⁹. Решение по дело Karferer, както и Решение по дело i-21 Germany и Arcor, посочени по-горе, свидетелстват за тази категоризация, доколкото се позовават на Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, за да се отличат по-добре от него, и то по повече или по-малко категоричен начин³⁰.

60. В този смисъл в Решение по дело Karferer, посочено по-горе, Съдът най-малкото показва предпазливост във връзка с възможността да пренесе принципите, очертани в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, по повод на окончателно административно решение в контекста на съдебно решение, придобило сила на пресъдено нещо³¹. Въпреки че се позовава предпазливо на първото условие, предвидено в това решение, а именно съществуването по националното право на правомощие на съответния орган да оттегли приетото

29 — Както подчертава Комисията в точка 21 от своето становище, следователно може да се приеме, че с Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, Съдът установява за правния субект, освен възложеното на държавата задължение за обезщетение в случай на нарушение на общностното право от национална юрисдикция, действала като последна инстанция (което произтича от Решение по дело Köbler, посочено по-горе), втори правен способ, за да му позволи, независимо от тълкуването в противоречие с общностното право на приложимите разпоредби и нарушението на задължението за преюдициално запитване, да се позовава на право, което му е гарантирано от общностното право.

30 — Посочвам също, че вторият поставен от Finanzgericht Hamburg въпрос в рамките на преюдициалното запитване, по което е постановено Решението от 6 април 2006 г. по дело ED & F Man Sugar (C-274/04, Recueil, стр. I-3269), е можел да накара Съда да вземе позиция по отношение на Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе. Същевременно предвид отговора, който е дал на първия въпрос, Съдът приема, че няма основание да отговаря на този втори въпрос.

31 — Тази предпазливост е изразена в следния пасаж от решението: „ако се допусне, че принципите, очертани в [Решение по дело Kühne & Heitz], могат да се пренесат в контекст, който като този по главното производство е свързан със съдебно решение, ползващо се със сила на пресъдено нещо“ (точка 23).

26 — Точка 23.

27 — С-392/04 и С-422/04, Recueil, стр. I-8559.

28 — Точка 52 (курсивът е мой).

по-рано от него решение, той незабавно установява, че в контекста на Решение по дело Karfefer, посочено по-горе, това условие не е удовлетворено.

61. Що се отнася до Решение по дело i-21 Germany и Arcor, посочено по-горе, то ясно изразява волята на Съда да не пренася принципите, съдържащи се в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, към положение, в което искащият оттегляне на окончателно административно решение не се е възползвал от правото си да обжалва посоченото решение. Следва накратко да се напомни фактическият и правен контекст, в който се вписва това съдебно решение, за да се открие по-добре разликата в подхода по него спрямо Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе. Това описание е необходимо в още по-голяма степен и поради това че делото, по което е постановено Решение по дело i-21 Germany и Arcor, посочено по-горе, както и по настоящото дело, приложимата национална разпоредба е § 48, алинея 1 от VwVfG.

62. На две предприятия в областта на далекосъобщенията, i-21 и Arcor, е наложено плащането на такси на основание индивидуалните им лицензии за далекосъобщителни дейности. Те внасят тези такси, без да ги оспорват, и не обжалват известията за таксите в едномесечен срок от съобщаването им. Размерът на посочените такси се основава на прогнозните общи административни разходи на регулаторния орган за период от 30 години.

63. В производство по обжалване, в което се иска отмяната на оспорено в определените срокове известие за такси, Bundesverwaltungsgericht постановява, че Правилникът за таксите относно лицензиите за далекосъобщителни дейности е в противоречие с германския закон за далекосъобщенията и с германската конституция, и потвърждава отмяната на съответното известие. Вследствие на това съдебно решение i-21 и Arcor искат без успех връщане на таксите, които са платили. Така всяко от тях подава жалба пред Verwaltungsgericht, който я отхвърля, поради това че техните известия за такси са станали окончателни и в случая няма основание да се поставя под въпрос отказа на административния орган да ги оттегли.

64. Като считат, че Verwaltungsgericht е допуснал грешка при прилагане на правото от гледна точка както на националното, така и на общностното право, i-21 и Arcor впоследствие подават молба за преразглеждане пред Bundesverwaltungsgericht.

65. Тази национална юрисдикция задава на Съда два въпроса. На първо място, тя иска от Съда да установи дали член 11, параграф 1 от Директива 97/13/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 10 април 1997 година относно общата рамка на общите разрешения и индивидуалните лицензии в областта на далекосъобщителните услуги³² не допуска налагане на основание индивидуалните

32 — ОВ L 117, стр. 15.

лицензии на такса, изчислена при отчитане на общите административни разходи на регулаторния орган, свързани с прилагането на тези лицензии, за период от 30 години — въпрос, на който Съдът отговаря утвърдително.

66. На второ място, Bundesverwaltungsgericht иска да се установи дали член 10 ЕО и член 11, параграф 1 от Директива 97/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че налагат оттеглянето на известията за таксите, които не са оспорени в предвидения от националното право срок, в случаите, когато същото това право разрешава такова оттегляне, но не го изисква.

67. От актовете за препращане е видно, че тази юрисдикция иска от Съда да вземе позиция по въпроса дали член 10 ЕО и член 11, параграф 1 от Директива 97/13 водят до ограничаване на дискреционното правомощие на националния регулаторен орган за оттегляне на известията за таксите³³ предвид по-специално това,

33 — Напомням, че съгласно германската съдебна практика по силата на § 48, алинея 1 от VwVfG административният орган по принцип разполага с дискреционното правомощие да оттегли незаконосъобразен административен акт, който е станал окончателен. Това дискреционно правомощие обаче може да се намали до нула, ако запазването на въпросния акт е „просто нетърпимо“ от гледна точка на понятията за обществен ред, добросъвестност, справедливост, равно третиране или явна незаконосъобразност.

което Съдът приема в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе³⁴.

68. Що се отнася до евентуалното прилагане на това съдебно решение в тази хипотеза, формулировката на Съда е недвусмислена:

„53. Делото, по което е постановено Решение Kühne & Heitz, посочено по-горе, е [...] съвсем различно от делата, разглеждани по главното производство. Възщност предприятието Kühne & Heitz NV е изчерпало всички способности за защита на свое разположение, докато в делата по главното производство i-21 и Arcor не са се възползвали от правото си да обжалват издадените им известия за такси.

54. Следователно, обратно на застъпваната от i-21 и Arcor гледна точка, Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, не е релевантно при определяне дали в положение като разглежданото по главното производство административният орган е длъжен да преразгледа решения, които са станали окончателни.“

34 — Bundesverwaltungsgericht посочва в това отношение, че молбите за преразглеждане не могат да бъдат уважавани само в приложение на националното право. Според тази юрисдикция не ставало въпрос за случаи, в които запазването в сила на известията за таксите би било „просто нетърпимо“ и дискреционното правомощие на администрацията би било намалено до степен, в която тя би могла единствено да оттегли известията.

69. Тъй като разрешението, очертано в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, при това положение не е приложимо в случай, когато административното решение, чието оттегляне е поискано, не е било обжалвано в предвидените от националното право срокове, въпросът дали компетентният административен орган е длъжен да извърши такова оттегляне изцяло почива на приложимите в областта национални разпоредби, т.е. § 48, алинея 1 от VwVfG. В този случай се запазва напълно принципът на процесуалната автономия на държавите-членки, макар да остава в рамките на принципите на ефективност и равностойност. Впрочем последният посочен принцип в случая ще играе определяща роля.

70. В действителност принципът на равностойност изисква всички национални процесуални норми „да се прилагат еднакво към жалбите, основаващи се на нарушаване на общностното право, и към свързаните с неспазване на вътрешното право“³⁵. Според Съда оттук произтича, че „ако националните норми, приложими към обжалването, налагат задължение за оттегляне на незаконосъобразен от гледна точка на вътрешното право административен акт, въпреки че той е станал окончателен, когато запазването му би било „просто нетърпимо“, същото задължение за оттегляне трябва да съществува при равностойни условия по отношение на административен акт, който не съответства на общностното право“³⁶. При това

положение Съдът ще направлява националния съд, за да може той да провери дали критериите, изведени от германската съдебна практика, които позволяват преценка на характеризиращото понятие „просто нетърпимо“, няма да се прилагат различно в зависимост от това дали предмет на разглеждане е националното или общностното право.

71. Сред тези критерии фигурира изведеният от явната незаконосъобразност на административния акт спрямо правни норми от по-висок ранг. Все във връзка с принципа на равностойност Съдът тогава подчертава, че „[к]огато в приложение на националноправните норми административното решение, станало окончателно, ако то е явно несъвместимо с вътрешното право, същото задължение трябва да съществува, ако това решение е явно несъвместимо с общностното право“³⁷. След като му дава някои насоки³⁸, Съдът оставя на националния съд грижата „да прецени дали правна уредба, за която е ясно, че е несъвместима с общностното право, и на каквато се основават разглежданите в главното производство известия за таксите, съставлява явна незаконосъобразност по смисъла на съответното национално право“³⁹.

35 — Решение по дело i-21 Germany и Argos, посочено по-горе (точка 62).

36 — Вж. бележка под линия 35 (точка 63).

37 — Вж. бележка под линия 35 (точка 69).

38 — Вж. бележка под линия 35 (точка 70).

39 — Вж. бележка под линия 35 (точка 71).

72. Ето защо Съдът отговаря следното на националната юрисдикция:

„член 10 ЕО във връзка с член 11, параграф 1 от Директива 97/13 задължава националния съд да прецени дали правна уредба, за която е ясно, че е несъвместима с общностното право, [...] съставлява явна незаконосъобразност по смисъла на съответното национално право. Ако това е така, този съд трябва да изведе всички произтичащи от това съгласно националното му право последици, що се отнася до оттеглянето [на известията за таксите]“⁴⁰.

73. Неотдавнашната съдебна практика в областта на преразглеждането на окончателните административни и съдебни решения по мое мнение може да се обобщи по следния начин.

74. Предвид значението, което принципите на правната сигурност, както и на силата на окончателно пресъдено нещо имат както в общностния, така и в националния правов ред, правилото е, че общностното право не налага на даден национален орган да оттегли приетото от него окончателно решение, дори в случай на несъвместимост между него и

общностното право, така както е тълкувано впоследствие от Съда.

75. При това положение националното процесуално право следва да се прилага изцяло в съответствие с принципа на процесуалната автономия на държавите-членки.

76. Същевременно, ако се установи, че национална процесуална норма, която препятства преразглеждането на окончателно решение, е в противоречие с принципа на равностойност и/или с принципа на ефективността, националният съд би трябвало да не я прилага.

77. Що се отнася по-конкретно до проблематиката, свързана с преразглеждането на окончателните административни решения, член 10 ЕО поражда последици, чието естество и интензитет се различават в зависимост от казусите.

78. В този смисъл от Решение по дело i-21 Germany и Argos, посочено по-горе, е видно, че в случай на окончателно административно решение, което не е обжалвано по съдебен ред, член 10 ЕО във връзка с общностната разпоредба, на чието нарушение е направено позоваване, най-малкото задължава националния съд, сезиран поради отказа на компетентния

40 — Вж. бележка под линия 35 (точка 72).

национален орган да преразгледа това решение, да провери дали поради действието на принципа на равностойност процесуалните норми по неговото национално право не правят задължително преразглеждането и в зависимост от случая оттеглянето на посоченото решение.

79. В този случай член 10 ЕО налага мобилизирането на всички възможни налични средства на националното процесуално право, за да се стигне, ако то позволява това, до преразглеждането и евентуално до оттеглянето на окончателното административно решение, противоречащо на общностното право.

80. По-нататък, що се отнася до хипотезата на Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, Съдът сам определя условията, при които административен орган е длъжен да преразгледа такова решение. Разбира се, сред тях на първо място се изтъква условието, което изисква съгласно своето национално право този орган да разполага с правомощието да оттегли това решение. Следователно съществуването на задължение за преразглеждане наистина преди всичко зависи от наличието на национална процесуална норма, предоставяща такава възможност на компетентния административен орган.

81. Отстъпката, която се прави по този начин в полза на принципа на процесуалната автономия на държавите-членки, обаче спира дотук, което според мен се

обяснява с особеностите на съответния казус. Действително при неправилно тълкуване на общностното право от национална юрисдикция, чиито решения не подлежат на обжалване по съдебен ред съгласно вътрешното право, и при нарушение от страна на тази юрисдикция на задължението ѝ да отпрати преюдициалното запитване, предвидено в член 234, трета алинея ЕО, член 10 ЕО превръща предоставената на административен орган от националното му право възможност в задължение да преразгледа окончателно административно решение, противоречащо на общностното право, и в зависимост от резултатите от това преразглеждане да оттегли или не това решение.

82. Разрешението, възприето в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, позволява по този начин посредством член 10 ЕО да се поправят отрицателните последици, които предизвиква отсъствието на преюдициално запитване в случая, посочен в член 234, трета алинея ЕО, като предоставя на правните субекти, използвали способите за защита, предвидени в националното им право, нова възможност да се позоват на правата, предоставени им от общностното право.

83. Както посочва финландското правителство⁴¹, според мен основателно предвид актуалната съдебна практика, Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, установява условията, при които при всяко положение съществува задължение за преразглеждане. Общностното

41 — Становище на финландското правителство, точка 15.

право обаче допуска преразглеждане и при други обстоятелства, когато националните процесуални разпоредби позволяват това.

84. Доколкото настоящото дело се вписва във фактически и правен контекст, съпоставим с този на Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, по мое мнение настоящото преюдициално запитване следва да се разгледа от същата гледна точка като възприетата от Съда по това решение.

Б — По първия преюдициален въпрос

85. С този първи въпрос препращащата юрисдикция по същество иска от Съда да установи дали, за да бъде изпълнено, условието, изведено в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, което изисква решението на действаща като последна инстанция национална юрисдикция от гледна точка на по-късна практика на Съда да е основано на неправилно тълкуване на общностното право, възприето, без Съдът да е бил сезиран с преюдициално запитване при условията по член 234, трета алинея ЕО, предполага жалбоподателят по главното производство да се е позовал на общностното право в рамките на обжалването на оспорваното административно решение по съдебен ред съгласно вътрешното право.

86. Kempter, финландското правителство и Комисията считат, че на този въпрос следва да се даде отрицателен отговор.

87. Най-напред Комисията посочва, че условието, по силата на което заинтересуваното лице би трябвало да е обжалвало пред националните юрисдикции разглеждания административен акт, като се е позовало на общностното право, не следва нито от мотивите, нито от диспозитива на Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе.

88. Финландското правителство счита освен това, че подобно условие би могло на практика да направи невъзможно упражняването на правата, признати от общностния правов ред, и по този начин да се окаже в противоречие с принципа на ефективността. Същото правителство се присъединява и към изразената от препращащата юрисдикция гледна точка, че ако национална юрисдикция не е признала значението на въпрос от общностното право, това не би трябвало да бъде тежест на увредения частноправен субект.

89. Освен това Kempter и Комисията отбелязват, че предвиденото в член 234, трета алинея ЕО задължение на действащите като последна инстанция национални юрисдикции да отправят преюдициално запитване не би могло да зависи от отправянето на искане в този смисъл от страните до сезираната юрисдикция или от позоваването им на нарушение на общностното право.

90. Чешкото правителство от своя страна изразява мнението, че преразглеждането и поправянето на окончателно решение на администрацията предполагат заинтересуваното лице да е обжалвало това решение пред националните юрисдикции, позовавайки се на общностното право, единствено в случай че по силата на вътрешното право тези юрисдикции нямат нито възможността, нито задължението да прилагат служебно правото и че това обстоятелство същевременно не е пречка за спазването на принципите на равностойност и ефективност.

91. Подобно на Kempfer, на финландското правителство и на Комисията мисля, че в хипотезата на Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, преразглеждането и евентуално оттеглянето на окончателно административно решение, целящи да бъде взето предвид прието междуременно от Съда тълкуване на приложима в случая общностна разпоредба, не налагат жалбоподателят да се е позовал на общностното право в рамките на обжалването на такова решение по съдебен ред съгласно вътрешното право поради следните съображения.

92. На първо място, установявам, че изискването, според което жалбоподателят би трябвало да се е позовал на общностното право в рамките на своята жалба по съдебен ред съгласно вътрешното право, изобщо не следва от текста на третото условие, очертано от Съда в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, с оглед на пораждаване на задължение за компетентния административен орган да

извърши преразглеждане. Следва отново да се цитира текстът, с който Съдът определя това трето условие: решението, постановено от националната юрисдикция, която е действала като последна инстанция, „от гледна точка на по-късна практика на Съда [...] е основано на неправилно тълкуване на общностното право, възприето, без Съдът да е бил сезиран с преюдициално запитване при условията по член 234, [трета алинея] ЕО“⁴².

93. Формулирано по този начин, третото условие от Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, почива на две елемента, които са тясно свързани. От една страна, решението, постановено от действалата като последна инстанция юрисдикция, се основава на погрешно тълкуване на общностното право. От друга страна, същата тази юрисдикция не е сезирала Съда с преюдициално запитване в нарушение на член 234, трета алинея ЕО.

94. За сметка на това Съдът не изисква изрично жалбоподателят в главното производство да се е позовал на общностното право пред посочената юрисдикция⁴³. В такъв случай е без значение

42 — Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе (точка 28, курсивът е мой).

43 — Единствено обстоятелството, че в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, предприятието жалбоподател изглежда действително се е позовало на общностното право пред действалата като последна инстанция национална юрисдикция, според мен не може да установи, че като формулира това трето условие, Съдът имплицитно е включил изискването за позоваване на общностното право пред действалата като последна инстанция национална юрисдикция. Вж. в това отношение становището на Kühne & Heitz по това дело, точка 22. Предприятието посочва по-точно, че в хода на производството, завършило с постановяването на решение от College van Beroep voor het bedrijfsleven на 22 ноември 1991 г., то се е позовало на Решение на Съда от 18 януари 1984 г. по дело Ekro (327/82, Recueil, стр. 107).

дали юрисдикцията, чиито решения не подлежат на съдебно обжалване по вътрешното право, е приложила общностното право по инициатива на страните по главното производство или пък по собствена инициатива. Предвид възприетата от Съда формулировка от значение е, че разглежданото съдебно решение почива на погрешно тълкуване на общностното право и следователно свидетелства за неправилното му прилагане, без тази юрисдикция да е счела за необходимо да сезира Съда с преюдициално запитване за тълкуване.

95. Такъв именно изглежда е случаят по настоящото дело. Действително от акта за препращане е видно, че макар Kempfer да не се е позовало на член 5, параграф 1 от Регламент № 3665/87 нито пред *Finanzgericht Hamburg*, нито пред *Bundesfinanzhof*, тези две юрисдикции са се произнесли, като поне отчасти са се позовали на този регламент и като са го изтъкували погрешно⁴⁴.

96. На второ място е важно да се има предвид, че разрешението, очертано от Съда в Решение по дело *Kühne & Heitz*, посочено по-горе, в съответствие с текста на третото предвидено в него условие, е тясно свързано със задължението за отправяне на преюдициално запитване, което по силата на член 234, трета алинея ЕО имат националните юрисдикции, чиито решения не подлежат на съдебно обжалване по вътрешното право. Затова считам, подобно на Kempfer и Комисията, че това задължение не се обуславя

нито от факта, че жалбоподателят в главното производство е поискал от съответната юрисдикция да сезира Съда с такова запитване, нито от изискването да е основал правните основания в подкрепа на жалбата си на общностното право.

97. Основният недостатък на тълкуването на третото условие, очертано от Съда в Решение по дело *Kühne & Heitz*, посочено по-горе, в смисъл, че жалбоподателят по главното производство трябва да се е позовал на общностното право пред действалата като последна инстанция национална юрисдикция, според мен е в това, че създава нов случай на освобождаване от задължението за отправяне на преюдициално запитване, налагано на този вид юрисдикции по силата на член 234, трета алинея ЕО, така както е тълкуван до момента от Съда.

98. В това отношение следва да се напомни коя е главната причина за съществуването на задължението за отправяне на преюдициално запитване, а именно да се препятства появата и утвърждаването на национална съдебна практика, съдържаща грешки в тълкуването или неправилно прилагане на общностното право⁴⁵. Това задължение е съизмеримо със стратегическото място, което заемат върховните юрисдикции в националния правен ред. В действителност в съответствие с традиционната им функция за еднакво прилагане на правото,

44 — Вж. текста на френски на точка 8, буква б) от акта за препращане и становището на Kempfer, точки 1 и 2.

45 — Вж. по-специално в този смисъл Решение от 15 септември 2005 г. по дело *Intermodal Transports (C-495/03, Recueil, стр. I-8151, точка 29 и цитираната съдебна практика)*.

те имат за задача да осигуряват зачитане от страна на останалите национални юрисдикции на правилното и ефективно прилагане на общностното право. Освен това те разглеждат последните жалби, предназначени да гарантират защитата на правата, които частноправните субекти черпят от общностното право.

99. В приложение на съдебната практика, произлязла от Решение от 6 октомври 1982 г. по дело *Cilfit* и др.⁴⁶, национална юрисдикция, чиито решения не подлежат на съдебно обжалване съгласно вътрешното право, „е длъжна, когато пред нея бъде повдигнат въпрос, свързан с общностното право, да изпълни задължението си за сезиране, освен ако е установила, че повдигнатият въпрос е ирелевантен или че разглежданата общностна разпоредба вече е била тълкувана от Съда, или че надлежното прилагане на общностното право е толкова очевидно, че не оставя място за каквото и да е основателно съмнение“⁴⁷.

100. От тази съдебна практика обаче не произтича, че национална юрисдикция, чиито решения не подлежат на съдебно обжалване съгласно вътрешното право, би могла да бъде освободена от своето задължение да отправи преюдициално запитване за тълкуване, при положение че страните по главното производство не са повдигнали пред нея правно основание, почиващо на общностното право. Обратно, от съдебната практика във връзка с условията за прилагането на член 234 ЕО е видно, че началото на производство във връзка с евентуално

преюдициално запитване зависи изцяло от преценката, която тази юрисдикция прави на релевантността и необходимостта от него, и че то изобщо не се обуславя от естеството на посочените основания от страните по главното производство пред същата тази юрисдикция.

101. Като установява процедура за пряко сътрудничество между Съда и националните юрисдикции, преюдициалното запитване всъщност се основава на диалог между две съдилища. В хода на тази процедура страните по главното производство само са приканени да представят становища в правната рамка, очертана от препращащата юрисдикция⁴⁸. Според Съда „[в] този смисъл в границите, определени от член [234], единствено националните юрисдикции имат задължението да вземат решение относно евентуално сезиране на Съда и неговия предмет и също така само те имат задължение да преценят дали постановеното по тяхно искане преюдициално решение им дава достатъчно информация, или според тях е необходимо отново да сезират Съда“⁴⁹.

102. Следва също да се посочи, че в Решение по дело *Cilfit* и др., посочено по-горе, Съдът е уточнил и значението на израза „когато такъв въпрос е

46 — 283/81, Recueil, стр. 3415.

47 — Решение по дело *Intermodal Transports*, посочено по-горе (точка 33).

48 — Определение от 28 април 1998 г. по дело *Reisebüro Binder* (C-116/96 REV, Recueil, стр. I-1889, точка 7).

49 — Вж. бележка под линия 48 (точка 8).

повдигнат“ по смисъла на член 234, втора и трета алинея ЕО, за да установи при какви условия национална юрисдикция, чиито решения не подлежат на съдебно обжалване съгласно вътрешното право, е длъжна да сезира Съда.

103. По този повод той посочва, че преюдициалното запитване не представлява способ за защита, който е на разположение на страните по всящ пред национална юрисдикция спор. Според Съда „[e]то защо не е достатъчно дадена страна да твърди, че със спора се повдига въпрос за тълкуване на общностното право, за да се породи задължение за съответната юрисдикция да приеме повдигането на въпрос по смисъла на член [234 ЕО]. От друга страна, националната юрисдикция е длъжна, ако е необходимо, да сезира по свой почин Съда“⁵⁰.

104. Освен това в друго решение Съдът подчертава, от една страна, че „обстоятелството, че пред националната юрисдикция страните по главното производство не са споменали проблем, свързан с общностното право, не е пречка Съдът да може да бъде сезиран от националната юрисдикция“, а от друга страна, че „[к]ато предвижда сезиране на Съда с преюдициално запитване, когато „е повдигнат въпрос пред национална юрисдикция“, [член 234, втора и трета алинея ЕО] не цели да сведе това сезиране единствено до случаите, в които някоя от страните по главното производство е поела инициативата да

повдигне въпрос, свързан с тълкуването или валидността на общностното право, а обхваща и случаите, в които такъв въпрос се повдига и от самата национална юрисдикция, която счита, че решение на Съда по него е „необходимо [...], за да бъде постановено нейното решение“⁵¹.

105. От тази съдебна практика следва, че щом прилагането на общностното право изглежда необходимо за националната юрисдикция, чиито решения не подлежат на съдебно обжалване съгласно вътрешното право, с оглед разрешаването на спора, с който е сезирана, член 234, трета алинея ЕО я задължава да сезира Съда с всеки възникнал във връзка с тълкуването въпрос, дори изведено от общностното право правно основание да не е било посочено от жалбоподателя по главното производство, при спазване обаче на ограниченията, приети от Съда в Решение по дело Cilfit и др., посочено по-горе, и наскоро напомнени от него в Решение по дело Intermodal Transports, посочено по-горе.

106. Този анализ не означава, че по силата на общностното право национална юрисдикция, чиито решения не подлежат на съдебно обжалване съгласно вътрешното право, би била задължена служебно да

50 — Решение по дело Cilfit и др., посочено по-горе (точка 9).

51 — Решение от 16 юни 1981 г. по дело Salonia (126/80, Recueil, стр. 1563, точка 7). Посочвам, че в Решение по дело Cilfit и др., посочено по-горе, Съдът е уточнил, че „от съотношението между втората и третата алинея от [член 234 ЕО] произтича, че юрисдикциите, посочени в третата алинея, се ползват със същото право на преценка като всички останали национални юрисдикции, що се отнася до това дали е необходимо решение, свързано с въпрос по общностното право, за да постановят своите решения“ (точка 10).

посочва изведено от общностното право правно основание. В положение, в което страните по главното производство не са се позовали на общностното право, той просто води до това, че щом по силата на своето национално право националната юрисдикция разполага с правомощието служебно да разгледа законосъобразността на административен акт от гледна точка на общностното право и щом счита прилагането на това право за необходимо с оглед на произнасянето си, тя е задължена по принцип да сезира Съда с преюдициално запитване за тълкуване. Ако тя не изпълни това задължение и взетото от нея решение се основава на неправилно тълкуване на общностното право, очертаното в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, се оказва изпълнено.

107. На трето място, считам, че тълкуване според което, за да бъде удовлетворено, това трето условие би предполагало жалбоподателят по главното производство да се е позовал на общностното право, би могло трудно да се разбере в положение като това в случая по главното производство.

108. В действителност от акта за препращане е видно, че оказалото се в противоречие с общностното право изискване, според което, нека да напомня, в случай на недиференцирано възстановяване доказателството, че съответният продукт наистина е внесен в трета страна в рамките на дванадесет месеца след датата на приемане на декларацията за износ, би могло

да бъде поискано дори след изплащане на помощта, е в съответствие с отдавна установена практика на *Hauptzollamt*, която се подкрепя от практиката на *Finanzgericht Hamburg*, а също и на *Bundesfinanzhof*⁵².

109. При тези условия може ли наистина да се упрекне правният субект, че не е основал жалбата си пред действащата като последна инстанция национална юрисдикция на общностното право, в случая член 5, параграф 1, буква а) от Регламент № 3665/87, при положение че тази разпоредба, така както постоянно се тълкува и прилага от националните юрисдикции преди Решение по дело *Emsland-Stärke*, посочено по-горе, не би позволила искането му да бъде уважено? Отговорът на този въпрос според мен е очевиден и според мен е разбираемо, че в такъв контекст правният субект основава правната си стратегия на правни основания, различни от изведените от общностното право⁵³.

110. Ето защо предвид всички тези съображения предлагам на Съда да отговори на първия преюдициален въпрос, че за да бъде изпълнено, очертаното в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено

52 — Вж. френската редакция на акта за препращане, стр. 9 и 10.

53 — Различен от този отговор би могъл да подтикне правните субекти да се позовават на общностното право единствено за да се застраховат, в случай че в неопределено бъдеще решението, постановено от националната юрисдикция, действаща като последна инстанция, впоследствие се окаже в противоречие с решение на Съда, което според мен не е основното предназначение на непосредственото действие на общностното право.

по-горе, условие, което изисква съдебното решение на действаща като последна инстанция национална юрисдикция от гледна точка на по-късна практика на Съда да е основано на неправилно тълкуване на общностното право, възприето, без Съдът да е бил сезиран с преюдициално запитване при условията по член 234, трета алинея ЕО, не предполага жалбоподателят по главното производство да се е позовал на общностното право в рамките на обжалването на оспореното административно решение по съдебен ред съгласно вътрешното право.

В — По втория преюдициален въпрос

111. С този въпрос препращащата юрисдикция иска от Съда да установи дали освен от условията, определени в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, възможността да се иска преразглеждането и поправянето на окончателно административно решение, което противоречи на общностното право, е ограничена и във времето поради императивни съображения от общностноправен характер.

112. Напомням, че този въпрос се корени в особения контекст на делото по главното производство, а именно, че едва с писмо от 16 септември 2002 г., или 19 месеца след обявяването на Решение по дело Emsland-Stärke, посочено по-горе, Kempfer е поискало от Hauptzollamt оттегляне на решението за връщане от 10 август 1995 г.

113. От мотивите на акта за препращане е видно, че вторият въпрос, формуиран общо от Finanzgericht Hamburg, съдържа два аспекта⁵⁴.

114. От една страна, той задава въпрос относно обхвата на четвъртото условие, определено от Съда в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, а именно, че заинтересуваното лице трябва да е сезирало административния орган незабавно след като е узнало за тази съдебна практика.

115. От друга страна, в по-общ план препращащата юрисдикция задава въпроса дали извън това четвърто условие следва също да се приеме, че възможността да се поиска преразглеждане и оттегляне на окончателно административно решение, противоречащо на общностното право, е ограничена във времето по съображения за правна сигурност или, обратно, не е ограничена във времето. Доколкото националната администрация трябва да приложи възприетото от Съда в решение по преюдициално запитване тълкуване на разпоредба от общностното право спрямо правоотношения, възникнали преди това решение на Съда, препращащата юрисдикция изказва съмнения относно съвместимостта с общностното право на ограничаването във времето на възможността да се поиска на основание Решение по дело Emsland-Stärke, посочено по-горе, преразглеждането и оттеглянето

⁵⁴ — Вж. точки 31—35 от настоящото заключение.

на административно решение, което е станало окончателно и което нарушава общностното право.

116. В този смисъл препращащата юрисдикция иска по същество от Съда да установи дали общностното право не допуска да бъде ограничена във времето възможността да се поиска преразглеждането и оттеглянето на административно решение, придобило окончателен характер след изчерпване на вътрешноправните способности за защита и оказващо се в противоречие с общностното право съгласно по-късно тълкуване на това право от Съда, без националната юрисдикцията, която е действала като последна инстанция, да е сезирала Съда с преюдициално запитване.

117. В писменото си становище Kempter най-напред подчертава, че общностното право изобщо не съдържа конкретно задължение във връзка със срока, в който се преклудира или се погасява по давност искането за преразглеждане. Той добавя освен това, че съобразно Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, заинтересуваното лице може да се позове на правото си на преразглеждане на административното решение само ако национална разпоредба позволява това. За да бъде взето решение дали това право е ограничено във времето или не, би трябвало да се вземат предвид националните разпоредби във връзка с давността.

118. Kempter изтъква също, че ако следва да се приложат по аналогия общностните разпоредби, уреждащи преклузивните и давностните срокове, неговото искане пак не би трябвало да се счита за просрочено. В това отношение Kempter привежда няколко довода. В този смисъл то по-специално отбелязва, че е било необходимо известно време, за да може тълкуването, очертано от Съда в Решение по дело Emsland-Stärke, посочено по-горе, да породи в Германия нова административна практика и обрат в съдебната практика. Всъщност Kempter посочва, че това решение на Съда е било взето предвид в националната съдебна практика едва в решение на Bundesfinanzhof от 21 март 2002 г.

119. При всички положения то счита, че доколкото искане за оттеглянето на административното решение за връщане не е имало никакъв шанс да бъде уважено само на основание националното право, евентуалният общностен давностен срок не би могло да започне да тече преди датата на представяне на заключението на генералния адвокат Léger към Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, т.е. 17 юни 2003 г. Всъщност в това заключение член 10 ЕО за първи път бил тълкуван в смисъл, че такова административно решение би трябвало да може да се преразглежда. След като било подадено преди тази дата, искането на

Kempter не можело да се окачестви като просрочено⁵⁵.

120. По повод на четвъртото условие, очертано от Съда в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, съгласно което „заинтересуваното лице е сезирало административния орган незабавно след като е узнало за [общностната] съдебна практика“, от която произтича незаконосъобразността на окончателното административно решение, чешкото и финландското правителство споделят мнението, изразено от преpraщачата юрисдикция, че субективният срок, създаден по този начин от Съда, в който може да се поиска преразглеждане на такова решение, би трябвало да се обвърже с действителното узнаване на тази съдебна практика от заинтересуваното лице. При това положение искането за преразглеждане, подадено три месеца след датата, на която Kempter действително е узнало за приетото от Съда тълкуване, отговаряло на това условие.

121. Освен така очертаното от Съда условие в това решение, същите правителства считат, че общностното право допуска правото да се поиска

преразглеждането на незаконосъобразно административно решение да бъде ограничено във времето. Ето защо можело с националните процесуални норми да се предвиди, че този вид искане трябва да се направи в рамките на определени срокове. Съвместимостта на тези срокове с общностното право трябвало да се преценява в светлината на принципа на равностойност (който изисква сроковете да не са по-неблагоприятни от предвидените съгласно нормите във връзка с подобни административни искания от вътрешно-правно естество) и на принципа на ефективност (който изисква сроковете да не правят практически невъзможно упражняването на признатите от общностното право права).

122. Комисията посочва, че според нея вторият преюдициален въпрос се отнася единствено до интервала от време между обявяването на решението на Съда, от което произтича незаконосъобразността на административното решение, и искането за преразглеждане и оттегляне на посоченото решение, направено от Kempter, т.е. в случая след повече от 19 месеца. По мнение на Комисията преpraщачата юрисдикция обаче изглежда няма предвид периода от време, изтекъл между това искане и приемането на първоначалното административно решение (т.е. решението за връщане от 10 август 1995 г.), или момента, в който жалбоподателят е узнал за решението на Съда, от което произтича незаконосъобразността на това решение (а именно 1 юли 2002 г., когато решението на Bundesfinanzhof от 21 март 2002 г. му е изпратено по факс).

55 — Kempter основава тази аргументация на Решение от 25 юли 1991 г. по дело Emmott (C-208/90, Recueil, стр. I-4269), в което Съдът приема, че „общностното право не допуска компетентните органи на държава-членка да се позовават на националните процесуални норми, свързани със сроковете за обжалване, в рамките на производство, образувано срещу тях от частноправен субект пред националните юрисдикции, с оглед на защитата на правата, пряко предоставени по член 4, параграф 1 от Директива 79/7/ЕИО на Съвета от 19 декември 1978 година относно постепенното прилагане на принципа на равното третиране на мъжете и жените в сферата на социалното осигуряване, докато тази държава-членка не е транспонираа правилно разпоредбите на директивата в своя вътрешен правен ред“.

123. Освен това Комисията посочва, че поради принципа на процесуална автономия на държавите-членки не подкрепя определянето на срок на общностно равнище. По съображения за правна сигурност тя предлага четвъртото условие, съдържащо се в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, да се допълни, като се предвиди, че то изисква заинтересуваното лице да е сезирало административния орган незабавно след като е узнало за преюдициалното решение на Съда, и то в срок, който започва да тече от произнасянето на решението на Съда и който е разумен от гледна точка на принципите на националното право и съобразен с принципите на равностойност и ефективност.

124. От гледна точка на тези доводи най-напред следва да се разгледа обхватът на това четвърто условие, което предвижда, че „заинтересуваното лице е сезирало административния орган незабавно след като е узнало за практика[та на Съда]“.

125. Връщайки се към генезиса на това условие, а именно обстоятелствата на делото, по което е постановено Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, установявам, че с писма от 13 декември 1994 г. и 3 януари 1995 г. предприятието жалбоподател е поискало плащането на възстановяване при износ, чието връщане на свой ред му е поискано, а Решение по дело Voogd Vleesimport en -export, посочено по-горе, е било постановено от Съда между два и три месеца преди това, т.е. на 5 октомври 1994 г. При това положение препращащата юрисдикция задава

въпроса дали не следва „да се дерогира окончателният характер на административното решение в случай, [когато наред с други обстоятелства] заинтересуваното лице е сезирало административния орган незабавно след като е узнало за решението[то] на Съда“⁵⁶.

126. Като е взел предвид това обстоятелство в мотивите на своето решение и го е упоменал в диспозитива му, предвид контекста по главното производство е вероятно всъщност Съдът да е искал да отдаде значение на факта, че жалбоподателят е сезирал административния орган незабавно след обявяването на решението на Съда, което разкрива незаконосъобразния характер на оспореното административно решение.

127. След като впоследствие в Решение по дело i-21 Germany и Argos, посочено по-горе, преобразува това „обстоятелство“ в „условие“, Съдът все пак запазва същата формулировка и не уточнява дали това условие следва да се разбира като свързано с действителното узнаване за преюдициалното решение или пък трябва да се тълкува като свързано с датата на обявяването му.

128. Предвид използваните от Съда понятия, разбирам тълкуването, пред-

56 — Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе (точка 17).

ложено от препращащата юрисдикция и подкрепяно от чешкото и финландското правителство, според което изразът „е узнало за практиката на Съда“ се отнасял за момента, в който жалбоподателят действително е бил уведомен за тази съдебна практика, а не за датата на обявяване на решението на Съда.

129. Предвид значението, което следва да се отдаде на принципа на правната сигурност, и по-специално на изискването за сигурност на правните положения, аз обаче не подкрепям възприемането на това тълкуване.

130. Всъщност такова тълкуване би благоприятствало субективното измерение на така очертаното от Съда условие, което би могло да доведе до трудности във връзка с доказването на момента на действителното узнаване за практиката на Съда. За сметка на това отчитането на датата на обявяване на решението на Съда, лишено от всякакво субективно измерение, ми изглежда в по-голяма степен в съответствие с повелите, изведени от принципа на правната сигурност, например за сигурност на правните положения.

131. Би могло да ми се възрази обаче, и с право, че изискването, според което заинтересуваното лице трябва да е сезирало административния орган незабавно след

обявяване на преюдициално решение на Съда, което разкрива незаконосъобразния характер на оспореното административно решение, е прекомерно в контекст като този по главното производство. Напомням всъщност, че от делото личи необходимостта от изтичането на известно време, за да може тълкуването, очертано от Съда в Решение по дело *Emsland-Stärke*, посочено по-горе, да породи в Германия нова административна практика и обрат в съдебната практика. Всъщност това решение на Съда е било взето предвид в националната съдебна практика едва в решение на *Bundesfinanzhof* от 21 март 2002 г. Освен това, както предлага *Kempter* в писменото си становище, би следвало да се вземе предвид фактът, че от една страна, посоченото решение на Съда не се отнася за Регламент № 3665/87, а за предшестващия го Регламент № 2730/79, а от друга страна, тълкуването, според което представянето на допълнителни доказателства може да се постанови само преди предоставянето на възстановяването при износ, не е видно от диспозитива на решението, а от точка 48 от мотивите към него. При тези условия би могло да изглежда несправедливо *Kempter* да се упреква, че не е направил искане за преразглеждане пред *Hauptzollamt* незабавно след обявяването на преюдициалното решение на Съда.

132. Тези бележки показват недостатъците, присъщи на стриктното тълкуване на условието, според което „заинтересуваното лице е сезирало административния орган незабавно след като е узнало за практика[та на Съда]“. По мое мнение самото съществуване на това условие

трябва да се постави под въпрос при това положение.

133. Важно е обаче да се подчертае, че предвид значението на принципа на правната сигурност изглежда обосновано търсенето на времева рамка за исканията за преразглеждане и оттегляне на административни решения, придобили окончателен характер след изчерпване на вътрешноправните способности за защита и оказващи се в противоречие с общностното право съгласно по-късно тълкуване на това право от Съда, без националната юрисдикцията, която е действала като последна инстанция, да е сезирала Съда с преюдициално запитване. Следователно общностното право допуска възможността подаването на такива искания да бъде ограничено във времето. Остава при това положение да се определи методът за установяване на такава времева рамка.

134. От тази гледна точка според мен не е подходящо въпросната времева рамка да се разглежда като условие за поражение на задължение за преразглеждане по силата на член 10 ЕО, наравно с останалите условия, очертани от Съда в Решение по дело *Kühne & Heitz*, посочено по-горе.

135. Освен това, доколкото представлява процесуално средство за прилагане на задължението за преразглеждане, произтичащо от член 10 ЕО, ограничаването във времето на подаването на искания за преразглеждане и оттегляне на административни решения, които са станали окончателни и противоречат на

общностното право като разглежданото по главното производство, според мен не би трябвало да се определя направо от Съда.

136. В този смисъл по мое мнение би било в съответствие с принципа на процесуална автономия на държавите-членки да им се повери грижата да определят срока, в който такива искания могат да се правят. Мисля, че това разрешение в по-голяма степен съответства на възприетия от Съда подход в Решение по дело *Kühne & Heitz*, посочено по-горе, целящ да съвмести принципа на предимство на общностното право с принципа на процесуална автономия на държавите-членки и с принципа на правната сигурност.

137. Такова препращане към националните процесуални норми на държавите-членки, които би трябвало, разбира се, да зачитат принципите на равностойност и на ефективност, освен това би било в съответствие с постоянната практика на Съда, която признава съвместимостта с общностното право на определянето от държавите-членки на разумни преклузивни срокове за предявяване на права по административен или съдебен ред. Тази съдебна практика се корени и най-често се прилага по спорове, свързани с връщането

на недължимо събрани от гледна точка на общностното право национални данъци.

138. От тази съдебна практика следва, че в отсъствието на общностна правна уредба относно възстановяването на недължимо събрани национални данъци националният правен ред на всяка държава-членка следва да определи компетентните юрисдикции и да уреди националните процесуални правила за съдебно обжалване, предназначени да гарантират защитата на правата, които страните в процеса черпят от общностното право, като се има предвид, че тези правила не биха могли да са по-неблагоприятни от тези, които уреждат аналогични вътрешноправни съдебни производства, нито да направят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от общностния правен ред⁵⁷. В този смисъл Съдът приема, че определянето на разумни преклузивни срокове за предявяване на права по административен или съдебен ред е съвместимо с общностното право и „представлява приложение на основния принцип на правната сигурност, защитаващ едновременно данъчнозадълженото лице и съответната администрация“⁵⁸. В действителност „такива срокове не могат да направят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от общностния правен ред“⁵⁹.

57 — Вж. по-специално Решение от 16 декември 1976 г. по дело Rewe (33/76, Recueil, стр. 1989, точка 5) и Решение по дело Comet (45/76, Recueil, стр. 2043, точки 13 и 16), Решение от 17 юли 1997 г. по дело Haahr Petroleum (C-90/94, Recueil, стр. I-4085, точка 46), Решение от 15 септември 1998 г. по дело Edis (C-231/96, Recueil, стр. I-4951, точки 19 и 34) и Решение от 17 юни 2004 г. по дело Recheio — Cash & Carry (C-30/02, Recueil, стр. I-6051, точка 17).

58 — Решение по дело Rewe (точка 5) и Решение по дело Comet (точка 18), посочени по-горе. Вж. още в същия смисъл Решение по дело Haahr Petroleum (точка 48), Решение по дело Edis (точка 20) и Решение по дело Recheio — Cash & Carry (точка 18), посочени по-горе.

59 — Решение по дело Edis, посочено по-горе (точка 35).

Освен това обстоятелството, че Съдът е постановил преюдициално решение относно тълкуването на разглежданата разпоредба на общностното право, не се отразява на съвместимостта с общностното право на определянето с националните процесуални норми на разумни преклузивни срокове за предявяване на права по административен или съдебен ред⁶⁰.

139. Съдът пренася тези разсъждения и в областта на отговорността на държавите-членки за неспазване на общностното право съгласно логика, съпоставима с тази, която предлагам той да възприеме тук. В действителност макар условията, при които дадена държава-членка е задължена да поправи вредите, причинени на частноправните субекти от нарушения на общностното право, за които тя отговаря, да са пряко определени от Съда⁶¹, за сметка на това всъщност в рамките на националното право в областта на отговорността държавата е длъжна да отстрани последиците от причинената вреда, доколкото тези условия, и

60 — Вж. Решение по дело Rewe (точка 7) и Решение по дело Edis (точка 20), посочени по-горе. В последното решение се приема, че „обстоятелството, че Съдът е постановил преюдициално решение относно тълкуването на разпоредба на общностното право, без да ограничава във времето последиците от това решение, не засяга правото на държава-членка да противопостави на исканията за връщане на събрани в нарушение на тази разпоредба данъчни задължения национален преклузивен срок“ (точка 26).

61 — От практиката на Съда следва, че тези условия са три на брой, а именно предмет на нарушената норма на общностното право да е предоставяното на права на частноправните субекти, нарушението да бъде достатъчно съществено и да е налице пряка причинно-следствена връзка между нарушението на задължението на държавата и претърпяната от увредените лица вреда (вж. по-специално Решение по дело Köbler, посочено по-горе, точка 51). Съдът уточнява също, че тези три условия „са необходими и достатъчни да породят в полза на частноправните субекти правото да получат обезвреда, без обаче да изключват възможността отговорността на държавата да се ангажира при по-слабо ограничителни условия на основание на националното право“ (Решение по дело Köbler, посочено по-горе, точка 57).

по-специално свързаните със срока, определени в националните законодателства в областта на поправянето на вредите, зачитат принципите на равностойност и ефективност⁶². И в това отношение Съдът допуска, че „определянето на разумни преклузивни срокове за предявяване на права по административен или съдебен ред по принцип удовлетворява [изискването, изведено от принципа на ефективността на общностното право], доколкото то съставлява приложение на основния принцип на правната сигурност“⁶³.

140. В съответствие с тази постоянна практика на Съда, зачитаща процесуалната автономия на държавите-членки, считам, че по силата на принципа на правната сигурност последните могат да изискват искането за преразглеждане и оттегляне на административно решение, придобило окончателен характер и оказващо се в противоречие с общностното право съгласно по-късно тълкуване на това право от Съда, да се прави пред компетентния административен орган в разумен срок.

141. Следователно Finanzgericht Hamburg ще трябва да провери дали германското процесуално право предвижда срок за подаване на искане за преразглеждане и оттегляне на административно решение, което е станало окончателно, каквото е разглежданото по главното производство. Ако това е така, той ще трябва да се увери, че процесуалната норма,

определяща този срок, е в съответствие с общностните принципи на равностойност и ефективност.

142. Следователно предлагам на Съда да отговори на препращащата юрисдикция, че в приложение на принципа на правната сигурност общностното право допуска да бъде ограничена във времето възможността да се поиска преразглеждане и оттегляне на административно решение, придобило окончателен характер след изчерпване на вътрешноправните способи за защита и оказващо се в противоречие с общностното право съгласно по-късно тълкуване на това право от Съда, без действалата като последна инстанция национална юрисдикция да е сезирала Съда с преюдициално запитване. Държавите-членки следва в съответствие с общностните принципи на равностойност и ефективност да определят срока, в който трябва да се направи такова искане.

143. Накрая посочвам, че ако обратно на предлаганото от мен разрешение Съдът не желае да преразглежда четвъртото условие, определено в Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, той от една страна ще трябва да уточни смисъла на това условие, а от друга страна — да предвиди, че то се прилага, ако не е предвидено друго, т.е. в случая, когато процесуалните норми на държава-членка не определят срок за подаване на искания за преразглеждане и оттегляне на окончателните административни решения.

62 — Вж. по-специално Решение от по дело Francovich и др. (C-6/90 и C-9/90, Recueil, стр. I-5357, точки 41—43), Решение от 10 юли 1997 г. по дело Palmisani (C-261/95, Recueil, стр. I-4025, точка 27) и Решение по дело Köbler, посочено по-горе (точка 58).

63 — Решение по дело Palmisani, посочено по-горе (точка 28).

VI — Заключение

144. Предвид всички изложени по-горе съображения, предлагам на Съда да отговори на поставените от Finanzgericht Hamburg въпроси по следния начин:

- „1) За да бъде изпълнено, очертаното в Решение на Съда от 13 януари 2004 г. по дело Kühne & Heitz (C-453/00) условие, което изисква съдебното решение на действаща като последна инстанция национална юрисдикция от гледна точка на по-късна практика на Съда да е основано на неправилно тълкуване на общностното право, възприето, без Съдът да е бил сезиран с преюдициално запитване при условията по член 234, трета алинея ЕО, не предполага жалбоподателят по главното производство да се е позовал на общностното право в рамките на обжалването на оспореното административно решение по съдебен ред съгласно вътрешното право.

- 2) В приложение на принципа на правната сигурност общностното право допуска да бъде ограничена във времето възможността да се поиска преразглеждането и оттеглянето на административно решение, придобило окончателен характер след изчерпване на вътрешноправните способности за защита и оказващо се в противоречие с общностното право съгласно по-късно тълкуване на това право от Съда, без националната юрисдикция, която е действала като последна инстанция, да е сезирала Съда с преюдициално запитване. Държавите-членки следва в съответствие с общностните принципи на равностойност и ефективност да определят срока, в който трябва да се направи такова искане.“